
Eliška Holubová

**Vojen Güttler –
Ideály humanitní**

„Právo je zde však pro člověka, aby se mu lépe žilo (v interakci s ostatními) a není samoúčelem. Proto je třeba při jeho používání vždy hledat jeho smysl a v souladu s nalezeným smyslem postupovat. Jinak může generovat důsledky absurdní. Jde sice někdy o profesionální náročnější operaci, avšak právě proto funkce soudce vyžaduje vysokou schopnost uvážlivosti, aby veřejnost věřila ve schopnost soudů rozhodovat rozumně a spravedlivě.“¹⁷⁷

Vést rozhovor s emeritním ústavním soudcem Vojenem Güttlerem je nesmírně obohacující zážitek. Vojen Güttler pracoval na Ústavním soudu, nejprve federálním a poté českém, více než 21 let. Bez nadsázky je tedy chodící institucionální pamětí českého ústavního soudnictví. Zároveň však do dvou několikahodinových rozhovorů vnesl své neobyčejné osobní atributy: nyní osmdesátiletý, stále aktivní právník má výjimečnou paměť včetně jmen a dat. Je rozený vypravěč a řečník s poutavým přednesem, který dokáže plasticky přiblížit abstraktní právní problémy, složité ústavní kauzy i veselé osobní historky z dramatického 20. století.

Následující medailon čerpá zejména ze dvou osobních rozhovorů, které jsem s tehdy již emeritním soudcem Ústavního soudu Vojenem Güttlerem vedla v prosinci 2013 a v únoru 2014 v kanceláři Ústavu státu a práva v Praze.¹⁷⁸ Další informace pochází z veřejně dostupných rozhovorů, z osobních rozhovorů s kolegy či spolupracovníky, z médií i z rozhodnutí Ústavního soudu. Analýza ústavní role, judikatorní činnosti a právních názorů Vojena Güttlera v rámci nejprve československého federálního a posléze českého ústavního soudu nebo teoretická reflexe vývoje ústavního soudnictví by byla jistě zajímavým námětem pro diplomovou práci, cíle tohoto stručného příspěvku jsou ale nepoměr-

¹⁷⁷ Nález I. ÚS 2056/12 ze dne 20. 11. 2012 (nález o soudních rehabilitacích ve věci J. Hutky, soudce zpravodaj V. Güttler).

¹⁷⁸ Není-li citováno jinak, vycházím z dvoudílného osobního rozhovoru s V. Güttlerem, a to ze dnů 21. 12. 2013 a 28. 2. 2014.

ně skromnější: medailon je zaměřen především biograficky a pokouší se zmapovat křivolakou životní pouť jednoho významného ústavního soudce, zejména před jeho nástupem na Ústavní soud.

Jisté úskalí rozhovoru tkví ale v tom, že Vojen Güttler je sice inspirativní a erudovaný společník s mravy ze staré školy, ale i po odchodu z funkce zůstává obratným diplomatem, který si velmi dobře umí pohlídat, co a jak řekne. V problematických soukromých či osobních otázkách zachovával dekorum, nekritizoval otevřeně své kolegy, spolupracovníky či politiky a v mnoha okruzích (např. otázky týkající se politické orientace či náboženského vyznání) mluvil pouze velmi obecně, pečlivě si hlídal i své rodinné soukromí.

Vojen Güttler se narodil 19. 8. 1934 v Praze do rodiny prvorepublikového armádního důstojníka z Mělnicka. Matka pocházela z movité obchodnické rodiny z Jičína, sestra byla téměř celý život učitelkou. Byť se narodil v Praze, otec byl v jeho raném dětství přeložen do Liberce. Nejprve žili ve vile v Ruprechticích, kde v prvním patře bydlela sudetoněmecká rodina, později se ale přestěhovali do kasáren. Liberec byl v té době výrazně sudetoněmecké prostředí, čemuž odpovídalo i to, že měl malý Vojen nějaký čas německou chůvu a v útlém věku komunikoval lépe německy než česky. Němčina se mu ostatně hodila i později jako ústavnímu soudci: český ústavní soud často čerpá z judikatury Spolkového ústavního soudu. Otec za druhé světové války pracoval v odbojové skupině Ústřední vedení odboje domácího (tzv. ÚVOD). Ke konci války byl zatčen, ale pro nedostatek důkazů jej nakonec propustili. Strýc už takové štěstí neměl a byl za odbojovou činnost popraven. Otec byl v březnu 1948 z politických důvodů nucen opustit armádu; nejprve pracoval manuálně a nakonec odešel do jáchymovských dolů, kde se živil jako střelní mistr. Z jáchymovských dolů byl však rovněž vyhozen v době maďarské revoluce v roce 1956 s tím, že jako bývalý armádní důstojník není pro práci se střelivem spolehlivý.

Není tedy divu, že Güttlerovy názory i záliby byly do značné míry determinovány rodinným prostředím. Od útlého dětství se zajímal o dějiny, literaturu a politiku, dokonce si vzpomněl, že několikrát jako malý chlapec potkal prezidenta Edvarda Beneše a krátce s ním pohovořil, protože otec pracoval jako velitel vnější hradní stráže. Již v jedenácti letech rád četl Benešovy knihy, podobně jako Masarykovy spisy. Tyto zá-

jmy mu zůstaly po celý život. Vystudoval Lepařovo gymnázium v Jičíně, byla to však již jeho sedmá škola, protože se často stěhovali. Směřování mladého gymnazisty na práva inspiroval svým dílem a působením právě prezident Beneš, který byl mladému Vojenovi jedním z politických a intelektuálních vzorů. Na gymnaziální léta vzpomínal rád, charakterizoval se jako atechnický, čistě humanitní typ: bavily ho předměty jako dějepis, zeměpis a čeština. Další důvody pro práva byly ryze praktické, člověk se s nimi uživí lépe než s klasickou filosofií, historií nebo teologií. Doporučení na práva však nedostal. Pokusil se tedy o kličku: nejdříve studoval jiný obor a plánoval přestup na práva. Na radu otce se přihlásil na Vysokou školu zemědělskou v Nitře, po krátké době přestoupil na Vysokou školu zemědělskou v Praze a poté požádal o přestup na práva. Nicméně tento poslední přestup mu nepovolili, protože se dovítčili, že od samého počátku bylo jeho cílem dostat se, byť oklikou, na práva. Za této neradostné situace potřeboval doporučení tzv. pracující třídy: vydal se tedy na radu otce dobrovolně do jáchymovských dolů, kde pracoval na povrchu jako dělník a skladník. Nakonec vypomáhal ve mzdové účtárně, a to i v době měnové reformy. Po dalších peripetiích nakonec začal v roce 1953 přeci jen práva studovat.

Jak sám poznamenal, práva byla vždy spojena s politikou. Atmosféra 50. let se na pražské právnické fakultě značně podepsala, ostatně mnozí vyučující byli pevně spjati s totalitním režimem. Vojen Güttler charakterizoval situaci následovně: *„Situace byla hodně schizofrenní, ať už jde o obory nebo vyučující.“* *„Já sám jsem vždy u jednotlivých předmětů odlišoval fasádu a reálný obsah.“* Těsně před promocí, po obhajobě diplomové práce a státních zkouškách, si pozval děkan několik studentů na právnickou fakultu a oznámil jim, že na promoci mohou přijít pouze jako diváci. Student Güttler chodil do školy málo a učil se doma (což sám přiznal, protože to bylo efektivnější), ale v této skupině se ocitl především kvůli svým studentským aktivitám v roce 1956 kolem maďarské revoluce a špatným výsledkům interních prověrek studijních skupin. Tuto příhodu ilustruje jeho osobní výpověď: *„Jeden z těch studentů řekl, že v případě, že by bylo u nás něco podobného jako v Maďarsku, bylo by sporné, na kterou stranu by se soudruh Güttler postavil. A já jsem řekl, ne, to není sporné. A jenom jsem se modlil, aby se mně nezeptali, na kterou stranu.“* Děkan diplomy odmítl vydat a fakulta doporučila, aby šli

na rok dva do praktického života, aby se osvědčili, a poté se uvidí. Rodiče však jednali s některými lidmi, mj. s Ludvíkem Svobodou, a diplom nakonec díky přímluvě známých dostal už za půl roku. I s diplomem v kapse však marně hledal uplatnění, protože práce na fakultě, ve státní správě, v soudnictví i na prokuratuře byla školou zablokována.

Nakonec mu pomohl přítel ze studií Vladimír Mingr, který mu obstaral zaměstnání podnikového právníka Vertex Litomyšl, kam přišel koncem roku 1958. To však nebyla konečná štace. I nadále toužil po justici či prokuratuře, což se mu nakonec podařilo a na podzim roku 1960 nastoupil jako právní čekatel u Krajského soudu v Hradci Králové. Po čekatelské přípravě a justičních zkouškách byl ke konci roku 1961 jmenován soudcem na občanskoprávním úseku v Rychnově nad Kněžnou. Přes svoje původní nadšení pro trestní právo, z něhož psal i diplomovou práci na téma presumpce neviny, se nakonec rozhodl pro civil: jednak tu politické tlaky nebyly tak velké, dalším impulsem byl vynikající školitel, který ho k občanskému právu nasměroval, líbil se mu i širší záběr a pestrost kauz. Nejprve tedy pracoval jako okresní soudce a od roku 1966 působil na Krajském soudě v Ústí nad Labem.

Avšak ani práce civilního soudce v komunistickém Československu nebyla politických tlaků zcela prostá. Vojen Güttler uvedl dva konkrétní příklady, které se mu osobně staly: v jednom případě se komunistický funkcionář vyptával na kauzu, která se týkala údajně promlčeného nároku; soudce žalobě vyhověl, ale nic se nakonec nestalo. V druhém případě šlo o vedoucího tajemníka OV KSČ, kdy si spis nakonec protiprávně vyžádal místopředseda soudu. Brzy nato přišla doba pražského jara. V roce 1968 se Güttler angažoval ve veřejných záležitostech, spoluzakládal Klub angažovaných nestraníků (KAN) v severních Čechách.

Následovalo jedno z nejdobrodružnějších období jeho života: krátkodobá emigrace do Německa. Náhlý odchod po srpnové okupaci byl motivován falešnou informací z rádia, že někteří regionální činitelé KAN leží v masovém hrobě kdesi u Příbrami. Tato nepravdivá zpráva severočeské představitele KAN značně vystrašila, a tak se domluvili, že prozatímně odejdou do zahraničí. Nakonec se to však podařilo pouze Güttlerovi, a to díky tomu, že si obstaral výjezdní doložku a přešel nejprve do Rakouska a poté do jihoněmeckého Mnichova. Český soudce to však v emigraci neměl lehké a brzy musel hledat nějaký způsob obživy.

V oboru to však možné nebylo, musel by totiž ještě minimálně dva roky studovat. Začal tedy pracovat v jednom inzertním nakladatelství a nezávisle na tom se pozeptal u německého divadla, kde mu ředitel doporučil, aby to zkusil v rozhlasu, filmu nebo televizi. Ochotnickou praxi měl, fotografie pro castingové účely si nechal za nekřesťanské peníze udělat, ale z umělecké kariéry v Německu nakonec nic nebylo, protože se brzy rozhodl k návratu do vlasti.

Po necelých třech měsících se v říjnu 1968 vrátil zpět do Československa, protože měl z domova informace, že mu nehrozí bezprostřední fyzické nebezpečí, a navíc měl, na rozdíl od emigrace, reálnou šanci žít se jako právník, byť zřejmě ne v justici. Ostatně jisté praktické či v dobrém slova smyslu pragmatické uvažování mu bylo vlastní po celý život. Rok 1969 byl po pracovní stránce na krajském soudu ještě klidný. V roce 1970 byl však tlak už příliš silný, a tak z justice nakonec musel z politických důvodů odejít. O normalizační justici a svých kolezích, kteří v ní i nadále pracovali, se vyjadřoval strážlivě a nečekaně smířlivě: *„Záleželo na tom, co si kdo vůči sobě nechal dovolit. Nevím o tom, že by někdo z mých kolegů rozhodoval způsobem vysloveně konformním vůči režimu.“*

Po vyhazovu ze soudu trvalo poměrně dlouho, než našel zaměstnání. V advokacii to nebylo možné, nakonec se tedy znovu uchytil jako podnikový právník: vzala jej až 103. firma, kterou oslovil, TOS Hostivař, kam nastoupil v prosinci 1970. Tato nabídka byla navíc podmíněná, musel se při podpisu smlouvy zavázat, že nebude provozovat žádnou politickou činnost. V první řadě se tu zabýval pracovněprávní problematikou, protože podnik měl řadu provozů a pobočných závodů, zůstal však i nadále v kontaktu s justicí, stýkal se s některými kolegy a chodil si na soudy pro materiály. V tomto období se rozvinul jeho zájem o pracovní právo. V oborové skupině pracovního práva Jednoty českých právníků poznal právníčku Dagmar Burešovou, která jeho pracovní dráhu později významně ovlivnila.

K osobnímu životu se v celém rozhovoru vyjadřoval velmi úsporně a pečlivě si chránil soukromí: manželku Eleny, rozenou Ujlakyovou, poznal na kurzu němčiny a v roce 1975 se s ní oženil. Paní Güttlerová je stále aktivní lékařkou-pneumoložkou, syn Kristián se stal rovněž lékařem a pracuje jako ortoped v nemocnici v Motole.

Listopad 1989 představoval obrovský společenský zlom. Vojen Güttler se spolu s manželkou a se synem zúčastnil demonstrací 17. listopadu na Národní třídě a intenzivně období sametové revoluce prožíval. Pád režimu mu otevřel i nové profesní cesty. V únoru 1990 nastoupil na Ministerstvo spravedlnosti jako vedoucí oddělení občanskoprávního v rámci civilního odboru, v květnu se tamtéž stal ředitelem rehabilitačního odboru, který pomáhal zakládat spolu s Dagmar Burešovou, jejímž poradcem coby předsedkyně České národní rady se stal později. Už z doby pražského jara měl ostatně velmi dobré styky s lidmi kolem K 231 a později s Konfederací politických vězňů.

Vojen Güttler byl vždy *homo politicus* a o věci veřejné se hluboce zajímal. Je ale poměrně málo známé, že v době polistopadové vážně koketoval i s politickou dráhou. Začátkem roku 1990 obnovoval televizní výzvu Klub angažovaných nestraníků,¹⁷⁹ byl zvolen do zastupitelstva městské části Praha 2 i do pražského zastupitelstva, do svého jmenování soudcem Ústavního soudu byl místopředsedou KAN. V zimě 1990 odjel na několikátý denní pracovní-osobní cestu do USA a do Kanady, kde měl mj. přednášky pro krajany.¹⁸⁰ Pobyt v Americe však zkrátil, protože se na naléhání svých kolegů z KAN vrátil do Prahy a (nakonec neúspěšně) kandidoval na post pražského primátora proti Jaroslavu Kořánovi. Této prohry však zpětně nijak nelituje, jednak ke komunální politice tak blízko neměl, jednak to mělo opět aspekt ryze praktický: jak sám připomněl, ve vrcholné politice se málokdo udržel dvě desetiletí, které on strávil v ústavním soudnictví.

Nabídka na federální ústavní soud přišla z několika stran, jako politicko-právní poradce se radil o chystané úpravě ústavního soudnictví s Dagmar Burešovou, aktivní v jeho podpoře byli i přátelé z Klubu angažovaných nestraníků. Formální návrh nakonec podal ministr spravedlnosti Leon Richter. Před odchodem na Ústavní soud si Vojen Güttler prostudoval celou řadu materiálů, seznámil se mj. se značně odlišnou situací v první republice, inspiraci čerpal i z judikatury německého Spolkového ústavního soudu a byl obeznámen i s činností Evropského soudu pro lidská práva.

¹⁷⁹ Viz <http://www.kan.cz/dokumenty/kan1968.htm>. (Cit. 28. 3. 2015.)

¹⁸⁰ Viz <http://www.kan.cz/dokumenty/kdojekan.htm>. (Cit. 28. 3. 2015.)

Nově ustavený federální ústavní soud v Brně byl dvanáctičlenný a každá z republik v něm byla zastoupena paritně, funkční období mělo být původně sedmileté, nakonec však soud fungoval jen jedenáct měsíců. Předsedou byl jmenován Ernest Valko a soudci byli rozděleni do dvou senátů, v II. senátu působili vedle slovenských členů mj. Vojen Güttler a Zdeněk Kessler jako zastupující člen. Přes svoji krátkou existenci posoudil federální ústavní soud více než tisíc věcí a na řadu jeho rozhodnutí později ideově navázal ve své činnosti Ústavní soud České republiky.¹⁸¹ Sám Vojen Güttler vzpomíná na toto období s pochopitelnou nostalgií, bylo to totiž takřka peroutkovské budování republiky, stavění na zelené louce, kde se sešla skupina idealistů z různých prostředí a s pestrými profesními minulostmi. Ze slovenských kolegů mu utkvěl v paměti zejména výborný legislativec Ivan Trimaj.

Po rozpadu federace jmenoval prezident Václav Havel v červenci 1993 nový český Ústavní soud, přezdívaný, podle jeho předsedy, Kesslerův. Plénium Ústavního soudu mělo tehdy čtyři tříčlenné senáty: I. senát tvořili Vojen Güttler, Vladimír Klokočka a Vladimír Paul. S Vladimírem Paulem se soudce Güttler výborně znal, seznámili se pracovně v roce 1971 a později se z nich stali velcí přátelé. Ostatně právě Vladimír Paul byl Güttlerovi až do své smrti ze všech kolegů na Ústavním soudu profesně i osobně nejbližší. Vojen Güttler však poznamenal, že velmi dobře vycházel i s ostatními kolegy na soudu. Vážil si zejména prof. Čermáka, renesanční osobnosti s přesahem do politologie a sociologie, výraznými osobnostmi byli vedle předsedy Kesslera i profesori Jiří Malenovský a Pavel Holländer. První český Ústavní soud byl všeobecně považován za soud výrazně antikomunistický, chránící práva a menšiny, ostatně soudce Güttler vzpomíná, že byli laděni na podobnou notu. Tato harmonická souhra se však brzy změnila. To ostatně Vojen Güttler předvídal. Na rozlučce s „prvním“ Ústavním soudem si prezident Václav Havel pochvaloval, jaká mezi soudci panuje shoda, Güttler však poznamenal, že doba konsenzu pomine, jakmile na soud přijdou kauzy týkající se sociálních práv.

Tak se také stalo: přišel tzv. Topolánkův batoh, přišly zdravotnické poplatky a další kauzy a Ústavní soud byl rozdělen. Zatímco Pavel

¹⁸¹ Viz <http://www.usoud.cz/historie-ustavniho-soudnictvi/>. (Cit. 28. 3. 2015.)

Rychetský v knize rozhovorů s Tomášem Němečkem *Diskrétní zóna* poznamenal, že se atmosféra na Ústavním soudu měnila v souvislosti s některými kauzami, a kriticky se vyjádřil k některým svým kolegům, kteří proti němu stáli v kauze zdravotnických poplatků, Vojen Güttler na stejnou otázku poznamenal, že si žádné výrazné změny v osobních vztazích nepovšiml a že pro něj ideologické či právní spory zůstávaly pouze v soudní síni, ale neměly vliv na osobní vztahy uvnitř soudu. Navíc spory mezi klasickým a sociálním liberalismem považoval za přirozený politický i justiční dialog.

Mezi knižní výpovědi předsedy Rychetského a reflexí soudce Güttlera nevidím zvláštní rozpor, ptáme-li se na atmosféru uvnitř instituce, jde o velmi subjektivní vnímání, někteří lidé mají sklon pociťovat pracovní rozpory emotivně, jiní berou podobné neshody s nadhledem.

Trochu překvapivé po mě bylo, že i na otázky ohledně náboženské či politické orientace reagoval vyhýbavě, ale z kontextu jeho životní dráhy a činnosti v nestranickém sdružení KAN však bylo zřejmé, že má blízko k humanitním ideálům Masaryka a Beneše, kteří formovali jeho intelektuální dospívání, a že věří v hodnoty demokratického právního státu a ochranu individuálních práv, liberální byl v kauzách svobody projevu, což se projevilo v mnoha nálezech, v nichž byl soudcem zpravodajem. Z mnoha rozhodnutí je zřejmé, že mu nechybí cit pro systémové vnímání práva a obecné právní principy, opakovaně ale v rozhovoru zdůraznil, jak je důležité neztrácet ze zřetele konkrétního jedince a dívat se na jednotlivé lidské osudy.

Když jsme hovořili o „rytmu“ rozhodování, poznamenal Vojen Güttler, že se snažil o plynulý, ale spravedlivý způsob rozhodování. Ostatně společně s Eliškou Wagnerovou patřil k těm, u nichž měl stěžovatel největší šanci na úspěch. Z toho také plyne statistický závěr, že nepatřil k soudcům nejrychlejšími, jak sám vysvětlil, napsat odmítající usnesení je rychlejší, než vyhovět stěžovateli a zrušit rozhodnutí předchozího soudu.¹⁸² K obecným otázkám rozhodování připomněl důležitost role Ústavního soudu jako strážce ústavního systému a ochránce

¹⁸² Viz http://is.muni.cz/th/108040/pravf_r/Rigorozni_prace_-_Vyhnanek.txt. Viz <http://eliskawagnerova.cz/ew-v-mediich/lidove-noviny-doktorka-lastovecka-se-topi/>. (Obě cit. 28. 3. 2015.)

individuálních práv, zároveň však chápe, že má role Ústavního soudu vůči politickému či stranickému systému řadu omezení a že k některým otázkám, typicky k tzv. *political questions*, by soud měl přistupovat zdrženlivě.

Jako dlouholetý člen ústavního soudcovského sboru si všímal i proměn této instituce. Zatímco „první“ Ústavní soud považoval spíše za podobně smýšlející soubor nadšenců, v druhé, Rychetského, etapě se již více projevila jak odborná vyhraněnost, tak právní a politické rozdíly. Za nejsilnější pozitivum uplynulých dvaceti let dnes považuje to, že prakticky všichni – politici, právníci i soudy – respektují rozhodnutí Ústavního soudu, a to včetně soudů nejvyšších, válka vysokých soudů je již minulostí. Co se ale naopak nepodařilo? Jak prozradil v rozhovoru pro *Právního rádce*, nepodařilo se dostatečně orientovat obecné soudy k tomu, aby při svém rozhodování braly v úvahu především ochranu základních práv a svobod. Druhým zásadním problémem, na nějž poukázal, je nápad věcí: český Ústavní soud si na rozdíl od některých zahraničních soudů ústavní stížnosti nevybírání, neexistuje tedy žádný filtr. Jak uvádí Vojen Güttler, nepodařilo se zatím nalézt metodu, jak odbřemenit Ústavní soud od množství věcí, které k němu napadají. Jednou z možností, o kterých přemýšlel, bylo odmítnutí pro zjevnou neopodstatněnost. V současné podobě o něm rozhoduje celý senát, a to jednomyslně, nabízí se tedy otázka, zda se u odmítacích usnesení nevrátit k původnímu modelu, kdy tak rozhodoval sám soudce zpravodaj.¹⁸³

Velmi kritický zůstává k možnosti opakovaného jmenování ústavních soudců, třebaže jedním z takových soudců je; chápe to jako systémovou chybu, kterou by bylo třeba napravit, a to patrně jedním dlouhým mandátem na 12–15 let bez možnosti znovujmenování. Domnívá se také, že by bylo žádoucí, aby se Ústavnímu soudu vrátila samostatná kompetence, kterou měl federální ústavní soud: právo vykládat ústavní pořádek bez vazby na konkrétní kauzu. Zmínil rovněž paralýzu Ústavního soudu z roku 2004, kdy počet soudců klesl pod 12, takže soud nemohl rozhodovat plenární věci. V tomto smyslu by bylo vhodnější, aby mandát soudce pokračoval až do jmenování jeho nástupce. Také by

¹⁸³ Viz <http://pravniradce.ihned.cz/c1-60872460-ta-prace-me-nesmirne-tesila>. (Cit. 28. 3. 2015.)

precizoval kompetence prezidenta republiky, a to i s přihlédnutím k ne-systémové přímé volbě prezidenta.

V kontextu dělby moci mezi exekutivu, legislativu a justici jsem se zeptala i na posílenou roli Pavla Rychetského ve výběru soudců pro tzv. „třetí“ Ústavní soud ve spolupráci s prezidentem republiky Milošem Zemanem. Z pohledu vnějšího pozorovatele to působilo, jako když si kapitán týmu vybírá svoje družstvo, zatímco Ústava počítá pouze s nominací prezidenta a souhlasem Senátu, předseda Ústavního soudu by v tomto procesu významnou roli hrát neměl. Vojen Güttler nespatořoval nic závadného na tom, že prezident se svým přítelem z politiky nominace konzultoval, pouze obecně a zcela mimo osu Rychetský-Zeman připustil, že v rámci systému by to měl být prezident, kdo nominuje a rozhoduje, role dalších aktérů by měla být toliko konzultativní.

Vojen Güttler je autorem celé řady zajímavých a významných nálezů jako soudce zpravodaj, ale i disentů. Z „prvního“ Ústavního soudu sem patří např. nález Pl. ÚS 3/94 ze dne 12. 7. 1994 týkající se zrušení podmínky trvalého pobytu pro určení nároku u restitucí či nález Pl. ÚS 5/95 ze dne 8. 11. 1995 o úpravě dvojího státního občanství. Z druhého období vyčnívá např. nález ve věci Lisabonské smlouvy (Pl. ÚS 19/08 ze dne 26. 11. 2008), kauza senátorky Lastovecké (nález I. ÚS 526/98 ze dne 18. 2. 1999) a případ ochrany zdroje dokumentaristy Martina Šmoka (nález I. ÚS 394/04 ze dne 27. 9. 2005), který při podávání vysvětlení odmítl identifikovat zdroj svých informací, za což mu byla udělena pokuta ve výši 40 000 Kč podle trestního řádu. Ústavní soud se ho nicméně s poukazem na svobodu projevu a ochranu zdroje zastal.¹⁸⁴ Právě na tento případ vzpomíná Güttler jako na poměrně komplikované rozhodnutí. Známa je i kauza písničkáře Jaroslava Hutky (nález I. ÚS 2056/12 ze dne 20. 11. 2012) týkající se rehabilitačního zákona, v níž Ústavní soud vyslovil následující: *„Lidé i moderní demokratický právní stát by měli zpětně projevovat velkou úctu právě těm, kteří v těžkých podmínkách nesvobodného státu, s notnou dávkou odvahy, projevovali své kritické názory na takový režim – pošlapávající základní lidská práva a svobody apod. – právě s vědomím nejvyšší pravděpodobnosti, že*

¹⁸⁴ Viz <http://www.lawyers.cz/czech/pripad-novinare-smoka/ustavni-soud-zrusil-pokutu-pro-dokumentaristu-smoka-2.html>. (Cit. 28. 3. 2015.)

za to budou posléze přísně a dlouhodobě sankcionováni (ať již trestní represí či společenskou ostrakizací aj.).¹⁸⁵ Jedním z posledních zajímavých rozhodnutí byl nález I. ÚS 4457/12 ze dne 24. 7. 2013 ve sledované věci domácích porodů vedených porodní asistentkou Ivanou Königsmarkovou.¹⁸⁶

Nejnámějším zpravodajským rozhodnutím Vojena Güttlera zůstává nesporně nález I. ÚS 517/10 ze dne 15. 11. 2010 o poskytování informací o členství soudců v KSČ. Na tomto nálezu soudce Güttler, který nikdy ve straně nebyl, úzce spolupracoval se svým asistentem Radkem Malenovským. Byl to jeden z nejvýznamnějších nálezů „druhého“ Ústavního soudu a časopisem *Jurisprudence* byl vyhlášen za judikát roku.¹⁸⁷ Přestože mnohomluvný styl odůvodnění rozhodnutí byl některými kolegy kritizován jako „výpisky z četby“,¹⁸⁸ šlo o významný průlom dovnitř justice, zejména v symbolické rovině otevřenosti, s tím, že je správné poskytnout veřejnosti informace o působení soudců ve veřejné sféře (jímž členství v politické straně je) a nepohybovat se v kolejích kabinetní justice. Je zřejmé, že se Güttlerova celoživotní antikomunistická orientace a osobní zkušenost s režimem do rozhodnutí otiskla, nemám však z našich rozhovorů o předlistopadové éře dojem, že by choval zášť či pohrdání k lidem, kteří v justici jako členové komunistické strany působili, naopak se k této otázce vyjadřoval zdrženlivě.

Zejména v posledních deseti letech se vysoká justice vůči vnějšímu světu a médiím značně otevřela: soudci jsou častěji ochotní vysvětlovat svá rozhodnutí a vystupovat ve veřejném diskursu. Vojen Güttler volil v tomto smyslu zlatou střední cestu: charakterizovala jej otevřenost vůči médiím, ochota komentovat své, zejména složitější kauzy, nebál se „jít se svou kůží na trh“. K justičním otázkám nezřídka vystupoval zejména ve veřejnoprávních médiích, a to jak ke svým vlastním zpravodajským počínům, tak k dalším významným nálezům, ať už to byly církevní re-

¹⁸⁵ Viz <http://www.hutka.cz/new/html/pdf/114999047.pdf>. (Cit. 28. 3. 2015.)

¹⁸⁶ Viz http://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/porodni_as_-1-4457-12__2_.pdf. (Cit. 28. 3. 2015.)

¹⁸⁷ Viz http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/verdiktem-roku-2010-je-povinnost-zverejnovat-clenstvi-soudcu-v-ksc--902023. (Cit. 28. 3. 2015.)

¹⁸⁸ Viz <http://jinepravo.blogspot.com/2011/06/recese-roku-2010.html>. (Cit. 28. 3. 2015.)

stituce¹⁸⁹ či možná poslanecká korupce.¹⁹⁰ Krátce po odchodu z funkce se v *Otázkách Václava Moravce* kriticky vyjádřil k úhradové vyhláše s tím, že je již soukromá osoba s vyšší mírou svobody projevu.¹⁹¹ Mám nicméně dojem, že při rozhovorech pro biografický medailon je míra sebestylizace každého soudce zcela přirozeně vyšší. Vojen Güttler v obou rozhovorech hovořil důstojně, diskrétně a diplomaticky, ve stylu stále „úřadujícího“ soudce, ačkoli jsme spolu hovořili téměř půl roku po skončení jeho mandátu. Dává to ale hluboký smysl: dlouhou dobu strávil ve veřejném životě jako ústavní soudce, jehož veřejný projev byl v mnoha směrech značně limitován jeho funkcí.

Co se týče samotné techniky práce, nechal mě Vojen Güttler letmo nahlédnout i do své ústavní „kuchyně“. Každý soudce to totiž dělal úplně jinak. On sám na rozhodnutích úzce spolupracoval se svými asistenty. Když přišla ústavní stížnost, udělal si nejprve stručné poznámky ke kauze na papír formátu A4. Poté přidělil spis některému z asistentů, aby provedl procesní úkony: zkontrolovat, zda nejsou dány podmínky pro odmítnutí, jindy bylo potřeba obstarat spisové materiály, asistenti také připravovali rešerše judikatury, literatury a komparatistiky. Po několika měsících se nad spisem sešli a pohovořili spolu o možném rozhodnutí. Poté byla sepsána zpravodajská zpráva, kterou soudce poslal do senátu. Pokud bylo rozhodnutí jednoduché, putovalo po přečtení všemi soudci rovnou k podpisu, jindy se senát sešel a nad věcí i opakovaně diskutoval.

Asistenty si vybíral zejména na doporučení z brněnské právnické fakulty, spolupracoval i s personálním oddělením Ústavního soudu. S jejich prací byl velice spokojen, o výjimkách, kdy spokojen nebyl, hovořit nechtěl. K jeho dlouholetým asistentům patřili Radek Malenovský, Nikolína Borková, Anežka Hájková, Martin Dostál, doc. Jan Svatoň, doc. Milan Galvas, doc. Zdeňka Gregorová a doc. Vojtěch Šimíček, pozdější soudce Nejvyššího správního soudu a od roku 2014 soudce Ústavního soudu.

¹⁸⁹ Viz <http://www.ceskatelevize.cz/specialy/hydepark/12.6.2013/>. (Cit. 28. 3. 2015.)

¹⁹⁰ Viz <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/guttler-ke-spornemu-odstavci-ustavy-je-dvoji-vyklad/r~f9da2980ef8a11e2a9040025900fea04/>. (Cit. 28. 3. 2015.)

¹⁹¹ Viz <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1126672097-otazky-vaclava-moravce/213411030510901-otazky-vaclava-moravce-2-cast/obsah/277531-vojen-guttler-byvaly-ustavni-soudce>. (Cit. 28. 3. 2015.)

Vztah k Brnu jako městu nebyl silný: Vojen Güttler, jehož rodina zůstala v Praze, přiznal, že za více než dvacet let Brno příliš nepoznal, většinu času trávil se spisy v kanceláři. Občas vyšel s kolegy na večeři či jinou společenskou akci, do divadla, na koncert či do kina, mnohé akce byly spojeny se soudem: zahraniční návštěvy či mezinárodní konference. V Brně tedy trávil svůj každodenní pracovní život: na soud chodíval před osmou ranní a málokdy odcházel před šestou večer. Brno jako justiční metropole však podle jeho slov své nesporné výhody má: málokterý politik je ochoten jet dvě hodiny do Brna po rozbité dálnici, tato lokalizace tedy hraje pozitivní roli ve vytváření jisté fyzické distance mezi exekutivou, legislativou a justicí.

Vojen Güttler je podle vzpomínek lidí, kteří ho z profesního života znali, pracovitý a čestný člověk, který měl práci ústavního soudce nesmírně rád. Nepřekvapí tedy, že ani po skončení mandátu a návratu do Prahy nezůstává stranou veřejného dění: vystupuje v médiích k justičním otázkám,¹⁹² spolupracuje s Ústavem státu a práva, publikuje na ústavní témata, účastní se konferencí, v prosinci 2014 dokonce získal Cenu města Jičína.¹⁹³ Mimoto mu zbývá čas i na koníčky: ve volném čase cestuje, v zimě jezdí na běžky, čte odbornou literaturu i beletrii, z poslední doby se mu líbila např. kniha Madeleine Albrightové *Pražská zima*. Opakovaně se také vrací ke své oblíbené knize *Doktor Živago* od Borise Pasternaka. Při našich rozhovorech mě několikrát napadlo, že jeho pestré osudy a bohaté zkušenosti z ústavního soudnictví i předlistopadové justice by vydaly na knihu rozhovorů s „očitým svědkem“ zrodu českého ústavního soudnictví. Až ta by dokázala poctivě a důkladně odpovědět na to, jaký je člověk a jaký byl ústavní soudce. Tento medailon je jen přehrou.

¹⁹² Např. v *Otázkách Václava Moravce*.

¹⁹³ Viz <http://www.muji.cz/cena-mesta-jicina-za-rok-2014-byla-predana-judr-voje-nu-guttlerovi/d-1285779>. (Cit. 28. 3. 2015.)